

Wykład 11.10.2014

Gospodarka wodna.

Przepisy postanowień dyrektyw UE zostały przeniesione do prawa polskiego. Polska posiadała już regulację prawa wodnego w okresie I wojny ok. 1922 r. Obecną podstawą prawną jest ustawa z 18 lipca 2008 r. Prawo wodne. Opiera się ona na idei zrównoważonego rozwoju i jest podstawą regulowania warunków: korzystania z wód, ochrony tych wód, a także zarządzania nimi. Celem regulacji jest osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód, który polega na zachowaniu bogatego i zrównoważonego ekosystemu, a ponadto gospodarowanie wodami powinno być prowadzone w oparciu o zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych.

Zakres ochrony wód obejmuje:

- Śródlądowe wody powierzchniowe,
- Wody podziemne,
- Morskie wody wewnętrzne.

Regulacja dotycząca ochrony wód w UE.

Pierwsze przepisy ochrony wód w prawie europejskim weszły w życie pod koniec lat 70 ubiegłego wieku. Odzwierciedlały one zasady przezorności, prewencji oraz mówiły o tym, że szkody wyrządzone w środowisku powinny być naprawiane u źródła. Podstawowym aktem prawnym w UE jest dyrektywa ramowa określająca politykę wodną UE, tzw. ramowa dyrektywa wodna. Opiera się ona na założeniach: zapobieganie dalszemu pogorszeniu stanu wód, ochrona i polepszanie stanu ekosystemów wodnych i lądowych w stosunku do potrzeb wodnych, a także promocja zrównoważonego wykorzystania dostępnych zasobów wodnych. Występowanie tej dyrektywy jest odzwierciedlone szczególnie w kryteriach dotyczących ochrony jakości wody np. dotyczący wymaganej jakości wód powierzchniowych do poboru przez każdego wody pitnej.

Polskie prawo.

Pierwszy akt stworzył administrację wodną, gdzie władzę sprawowali ministrowie robót publicznych oraz wojewodowie i starostowie. Obecnie zarządzaniem zasobami wodnymi zajmuje się ustawa z 2001 r. Uwzględnia ona podział państwa na obszary dorzeczy i regiony wodne. Organy zarządzania wodami tworzy minister właściwy ds. gospodarki wodnej, prezes krajowego zarządu gospodarki wodnej (jako centralny organ administracji rządowej), wojewoda oraz organy jednostek samorządu terytorialnego. Prezes zarządu wykonuje zadania za pomocą krajowego zarządu gospodarki wodnej. Regionalny dyrektor gospodarki wodnej jest organem administracji niezespólonej.

Własność i prawne formy korzystania z wód.

Wg art. 10 Prawa wodnego wody stanowią własność skarbu państwa albo innych osób prawnych lub fizycznych. Ochronie podlegają wody morza terytorialnego, morskie wody wewnętrzne wraz z wodami zewnętrznymi zatoki Gdańskiej. Przedmiocie ochrony nie podlegają natomiast wody w studniach. Własność skarbu państwa i jednostek samorządu terytorialnego ustawa określa jako

własność publiczną podlegającą obrotowi cywilno-prawnemu w przypadkach i na zasadach określonych w przepisach ustawy.

Poprawę własności wód ustawa wiąże obowiązkami ustalonymi jednakowo dla wszystkich właścicieli wód. Odnoszą się one do utrzymywania wód i gruntów przybrzeżnych (obowiązek utrzymania w należyłym stanie technicznym koryt, cieków, kanałów i rowów, które służą zapewnieniu swobodnego spływu wód i lodów). Ustawa Prawo Wodne przewiduje zakaz niszczenia lub uszkodzenia brzegów lub dna śródlądowych wód powierzchniowych i niszczenia budowli tworzących brzeg wodny.

3 rodzaje korzystania z wody:

- Powszechne,
- Zwykłe,
- Szczególne.

Uprawnienie powszechne i zwykłe przysługuje na podstawie przepisów ustawy i nie wymaga indywidualnych zezwoleń. Korzystanie z uprawnień szczególnych jest dozwolone na podstawie indywidualnej zgody właściwego organu administracyjnego. Generalną zasadą jest założenie, że korzystanie z wód nie może prowadzić pogorszenia stanu ekologicznego wód i ekosystemów zależnych, nie może także powodować marnotrawstwa wody, energii wody, ani nie może wyrządzać szkód.

Dopuszczone jest korzystanie z wody niezależnie od właściwości w rozmiarze i czasie, wynikającym z konieczności, w przypadkach zwalczania poważnych awarii, klęsk żywiołowych lub pożarów. Powszechne korzystanie z wód ma charakter publiczny prawa podmiotowego i w odniesieniu do określonych wód stanowiących własność skarbu państwa, jednostek samorządu terytorialnego, przysługuje każdemu z mocy prawa art. 34 Prawa Wodnego. Powyższy art. służy do zaspokajania potrzeb osobistych i gospodarstwa rolnego lub domowego bez specjalnych urządzeń technicznych, wypoczynku, uprawiania turystyki, wędkarstwa i innych sportów wodnych. Powszechne korzystanie z wód obejmuje śródlądowe publiczne wody powierzchniowe w tym morskie wody wewnętrzne i morze terytorialne, nie obejmuje wód w rowach i stawach oraz innych zbiornikach przeznaczonych do hodowli i chowu ryb. Uniemożliwieniu wykorzystywania powszechnego z wód służy zakaz grodzenia nieruchomości przy powierzchniowych wodach publicznych w odległości nie mniejszej niż 1,5 m. od linii brzegu. Zabrania się także zakazywania lub uniemożliwienia przechodzenia przez ten obszar. Właściciel nieruchomości przyległej do wód objętych korzystaniem ma obowiązek zapewnienia dostępu do wody umożliwiające korzystanie z niej.

Zwykłe korzystanie obejmuje korzystanie z wód powierzchniowych przez właściciela, a także wody podziemnej przez właściciela gruntu, służące do zaspokajania potrzeb własnych, gospodarstwa domowego i rolnego. W jego ramach nie można nawadniać upraw, gruntów lub korzystać z wody w ilości większej niż 5 m³ na dobę. Nie można także korzystać wody na potrzeby działalności gospodarczej. Szczególne korzystanie jest to korzystanie z wód wykraczające poza zakres korzystania powszechnego i zwykłego oraz jest ono możliwe na podstawie specjalnego pozwolenia wodno-prawnego i musi odbywać się w ich ramach tego pozwolenia.

Pozwolenia wodno-prawne, a sytuacja prawna ochrony wód.

Od strony formalnej pozwolenie umożliwia na szczególne korzystanie z wód lub na wykonanie oraz eksploatację urządzeń wodnych. Wydaje się je na czas oznaczony na podstawie operatu wodno-prawnego. Szczególne wymagania pozwolenia reguluje art. 132 Prawa wodnego. Powinno być ono sporządzone zarówno w formie pisemnej i graficznej.

Pozwolenie jest wymagane na szczególne korzystanie z wód i m.in. na działania polegające na regulacji wód, wykorzystywaniu urządzeń wodnych, czy też rolniczego wykorzystania ścieków. Od formalnej strony wprowadzenie ścieków ma charakter pozwolenia emisyjnego, a jednocześnie ma charakter związany, co oznacza, że ustawa nie pozwala na jego wydanie jeżeli sposób korzystania z wody naruszałby ustalenia warunków korzystania z wód regionu wodnego. Przy takich okolicznościach organ może odmówić pozwolenia. Pozwolenie jest wydawane na czas określony nie dłużej niż 20 lat, chyba że zakład składający wniosek ustali okres krótszy. Ustawa wskazuje sytuacje, w których okres musi być ustalany inaczej np. pozwolenie na odprowadzanie ścieków.

Elementy treści pozwolenia to ustalenie:

- ilość pobieranej i odprowadzanej wody,
- sposób gospodarowania wodą,
- ilość, stan i skład ścieków sprowadzanych do wód, ziemi lub urządzeń kanalizacyjnych.

Ochrona jakości wód przed zanieczyszczeniem.

Wg ustawy Prawo Wodne ochrona powinna być realizowana na ogólnych zasadach ustalonych w przepisach ustawy ochrony środowiska. Ochrona ta obejmuje ustalenie wymagań jakościowych dla elementów środowiska, badanie przestrzegania ustanowionych wymagań (monitoring) oraz podejmowanie programów naprawczych w przypadku stwierdzenia naruszenia ustalonych wymagań jakościowych.

Ustalenie wymagań jakościowych.

Wg art. 38 Prawa Wodnego ochronie podlegają wszystkie wody, bez względu na własność wód. Celem ochrony jest utrzymywanie lub poprawa jakości wód oraz biologicznych stosunków w środowisku wodnym na terenach podmokłych. Efektem tych działań powinno być doprowadzenie do sytuacji, w których wody, bez względu na wykorzystanie, będą nadawały się do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, do bytowania ryb w warunkach naturalnych oraz ich migracji, a także będą nadawały się do rekreacji i uprawiania sportów wodnych.

Cel ogólny ochrony konkretyzowany jest poprzez wskazywanie celów środowiskowych. Celem ochrony poszczególnych kategorii wód powinno być osiągnięcie lub zachowanie dobrego stanu ekologicznego lub chemicznego wód. Dla potrzeb określania celów ochrony wód ustawa wprowadza kryteria jakości wód:

1. Dobry stan ekologiczny wód.
2. Dobry stan chemiczny wód.
3. Dobry potencjał ekologiczny.
4. Dobry stan ilościowy.

Standardy jakości wód.

Wymagania jakimi powinna odpowiadać woda (na zaopatrzenie ludności, hodowlę organizmów wodnych, rekreację) określają przepisy rozporządzeń wykonawczych. Ustanawiają one standardy jakości wody (standardy imisyjne, w poprzedniej klasyfikacji standardy czystości wód). Szczególnym typem standardów jakości wód jest norma produktowa.

Prawne instrumenty ochrony wód przed zanieczyszczeniem.

Wg ustawy celem standardów jest stosowanie instrumentów prawnych, które w praktyce są instrumentami administracyjno-prawnymi i są to: tzw. standardy, obowiązki lub gwarancje.

Standardy są normami technicznymi, ustalającymi liczbowo (rzadziej opisowo) wymagania jakościowe dotyczące elementów środowiska, najczęściej dotyczące zanieczyszczeń. W ochronie wód stosowane są takie standardy jak: normy dopuszczalnych zanieczyszczeń wód oraz normy jakości ścieków (określają skutki jakich ścieki nie mogą spowodować w odbiorniku np. wodzie, ziemi, itp., a także jakich zanieczyszczeń nie mogą zawierać).

Obowiązki, które trzeba przestrzegać przy określaniu standardów to: przestrzeganie ustalonych warunków wprowadzania ścieków do wód, uzyskanie zgody właściwego organu na odprowadzenie ścieków oraz uzyskanie zgody na instalowanie i użytkowanie urządzeń ochronnych.

Ochrona wód morskich.

Pierwsze próby prawnego uregulowania wód morskich miały miejsce w XIX w. Ówczesne przepisy obejmowały warunki dotyczące regulacji odpadami i nieczystościami dróg morskich w obszarze wód portowych. Po I wojnie światowej przepisy te stały się przedmiotem prawa wewnętrznego. Pierwsze międzynarodowe rozwiązania dotyczące zanieczyszczenia mórz miały charakter dobrowolny, czyli w praktyce podważało to ich skuteczność.

W związku z rozwojem transportu morskiego powstały pierwsze wiążące umowy dotyczące ochrony wód morskich. Konwencja w Londynie 1954 r. o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza olejami, która również nie zawierała bezwzględного zakazu usuwania oleju do morza. Wprowadzano liczne poprawki ale nadal uznawano, że nie była ona skutecznym instrumentem ochrony wód morskich. Wynikało to m.in. z przepisów, które umożliwiały podejmowanie decyzji w zależności od ich uznania przez kapitana oraz ich ograniczeniach w obowiązywaniu na obszarach odległych o 50 mil morskich od brzegu. Ostatecznie w 1973 r. została podpisana konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki (tzw. konwencja MARPOL). Składała się ona z części ogólnej – formalno-prawnej, 2 protokołów oraz 5 aneksów technicznych regulujących zapobieganie zanieczyszczeniu olejami, szkodliwymi ładunkami płynnymi przewożonymi luzem (chemikalia), szkodliwymi ładunkami w formie opakowanej, ściekami sanitarnymi oraz odpadami.

Aneks 1 i 2 miały charakter obowiązkowy, zaś pozostałe były dobrowolne. Przepisy tej konwencji dotyczyły tylko nie tylko statków, ale także nakładały na państwa z konwencji obowiązek wyposażenia m.in. portów w instalacje odbiorcze resztek olejowych i zbiorczych wody.

Obowiązki te dotyczyły m.in. pozostałości chemicznych, ścieków sanitarnych oraz odpadów. Konwencja dopuszczała także pewne rozwiązania kontroli przestrzegania zasad konwencji polegające na tym, że każde państwo ma prawo kontrolować inne statki, z punktu widzenia przestrzegania norm umów międzynarodowych. W związku z tym statek powinien mieć certyfikat wystawiony przez

państwo bandery, mówiący że został on odpowiednio wyposażony i skonstruowany z punktu widzenia ochrony przed zanieczyszczeniem.

Organy kontrolne państw zostały uprawnione do badania samego certyfikatu jak i zgodności postanowień ze stanem rzeczywistym. Jeżeli w wyniku badań organ kontrolny dojdzie do wniosku, że eksploatacja statku stanowi zagrożenie dla środowiska, statek ten może nie zostać wpuszczony do portu lub może otrzymać zakaz wypływania z portu. W 1983 r. weszła w życie konwencja MARPOL 73/78, przez co przestały obowiązywać wcześniejsze zasady.

Konwencje helsińskie, a ochrona środowiska morskiego Morza Bałtyckiego.

22 marca 1974 r. została przyjęta I konwencja podpisana w Helsinkach. Uregulowała ona zagadnienia dotyczące zapobiegania zanieczyszczeniom w sposób kompleksowy. Uwzględniała ona zarówno rodzaje źródeł jak i konsekwencje zanieczyszczeń. Konwencja ta obejmuje cały obszar Bałtyku wraz z cieśninami Duńskimi, lecz nie stosuje się do wód wewnętrznych umawiających się stron. Dla realizacji celów wynikających z konwencji został powołany organ złożony z przedstawicieli umawiających się państw, tzw. Komisja Ochrony Środowiska Morskiego Bałtyku – HELCOM mająca siedzibę w Helsinkach.

Do zadań tego organu można zaliczyć obserwację wykonywania postanowień konwencji oraz opracowanie zaleceń w sprawie środków służących realizacji celów oraz opracowywanie i przekładanie rządów państw zaleceń dotyczących poprawek i uzupełnień do konwencji

W 1992 r. została podpisana II konwencja Helsińska, która dotyczyła tych samych zagadnień co I konwencja Helsińska, a oprócz tego dotyczyła ona także ochrony środowiska Bałtyckiego przed zanieczyszczeniem oraz niekorzystnym oddziaływaniem energii, promieniowaniem oraz zmianą temperatury. Konwencja ta również zawiera postanowienie kontroli wykonywania postanowień w zakresie ochrony fauny i flory, któremu poświęca wiele miejsca. Głównym rozwiązaniem konwencji jest prewencyjne zapobieganie powstawaniu szkód w środowisku. Odwołuje się ono do zasady zanieczyszczających płaci (dotyczy to odpowiedzialności finansowej zanieczyszczającego). Konwencja ta mówi także, że państwa nadbałtyckie mają współpracować w zakresie zapobiegania powstawaniu oraz w usuwaniu zanieczyszczeń morza Bałtyckiego. Obowiązuje tu niezwłoczne i wzajemne przekazywanie informacji o sytuacjach powodujących lub mogących spowodować zanieczyszczenie morza Bałtyckiego. W odniesieniu do treści 1 i 2 konwencji, 2 wprowadziła szereg nowych obowiązków w stosunku do państw członkowskich, np. zasada podejmowania działań prewencyjnych w sytuacji, gdy występuje przypuszczenie, że wprowadzenie substancji lub energii pośrednio lub bezpośrednio, może spowodować zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub zasobów morskich. Występuje także obowiązek wdrażania najnowszych technologii i praktyk ekologicznych w celu eliminacji zanieczyszczeń.

Ochrona wód morskich w polskim prawie wewnętrznym.

Ustawa z 21 marca 1991 r. o obszarach morskich RP i administracji morskiej stanowi podłoże prawne dla ochrony wód obszarów morskich i pasa nadbrzeżnego, które wody to: morskie wody wewnętrzne, wody morza terytorialnego i wody wyłącznej strefy ekonomicznej.

Morskie wody wewnętrzne to wody między lądem lub wodami śródlądowymi, a morzem terytorialnym i są określane jako wody morskie. Wody wewnętrzne wchodzą w skład terytorium RP. Wg ustawy Obszary Morskie wody wewnętrzne to także pas wód morskich leżących między linią podstawową, a morzem pełnym lub strefą ekonomiczną.

Wody terytorialne posiada każde państwo z dostępem do morza, które są ciągłą strefą położoną wzdłuż jego wybrzeży. Wg przepisów ustawy wody terytorialne wchodzą w skład terytorium RP, co oznacza, że granica państwa przebiega po zewnętrznej granicy morza terytorialnego. Prawa państwa na obszarze morza terytorialnego są takie same jak na obszarze lądowym.

Zwierzchnictwo terytorium Polski pomiędzy terytorialnymi, a wewnętrznymi wodami, rozciąga się na wody, przestrzeń powietrzną i dno morskie tych wód, a także wewnątrz ziemi pod tymi wodami.

Ochroną objęty jest obszar wód morskich o szerokości 12 mil morskich liczonych od linii podstawowej morza. Władza suwerenna państwa nadbrzeżnego na morzu terytorialnym jest ograniczona prawem nieszkodliwego przepływu. Uprawnienie to przysługuje państwom na morzu terytorialnym państwa nadbrzeżnego, co stanowi niezbędne uzupełnienie prawa do swobodnej żeglugi po morzu otwartym i jest konieczne w realizacji prawa dostępu do portu. Prawo dostępu do portu umożliwia dotarcie statku do portu przeznaczenia mimo różnego statusu prawnego. Wg art. 6 obce statki mogą korzystać z prawa przepływu przez morze terytorialne Polski pod warunkiem, że będzie on nieszkodliwy, nie zagraża pokojowi, porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu RP. W związku z tym przepływ np. obcego statku lub okrętu wojennego, który podejmuje działania np. nieumyślne zanieczyszczenie morza, narusza to prawo. Pod względem statusu prawnego obszary morskie różnią się między sobą i często polega to na tym, że wody wewnętrzne i wody morza terytorialnego stanowią terytorium Polski, zaś wyłączna strefa ekonomiczna jest obszarem, na którym Polsce przysługują określone prawa przewidziane w ustawie.

Pod pojęciem wyłącznej strefy ekonomicznej należy rozumieć obszar Polski pomiędzy morzem terytorialnym, na którym państwo nadbrzeżne posiada suwerenne prawa do poszukiwania, eksploatacji, ochrony i gospodarowania naturalnymi, mineralnymi zasobami wód morskich oraz dna morskiego i jego podziemi. Ponadto państwo nadbrzeżne ma dodatkowe uprawnienia w ochronie środowiska i badaniach naukowych. Przepisy ustawy o obszarach morskich określają granicę i status prawny wyłącznej strefy ekonomicznej, która położona jest na zewnątrz morza terytorialnego i przylega do tego morza. Obejmuje ona wody, dno morza i wewnątrz ziemi pod nimi. Granice wyłącznej strefy ekonomicznej określają umowy międzynarodowe.

Wykład 18.10.2014

Obce państwa korzystają z żeglugi, przelotu, układania kabli podmorskich i rurociągów w wyłącznej strefie ekonomicznej, a także korzystają z innych sposobów korzystania z morza wiążącymi się z wolnością.

Prawo morskie reguluje kwestie związane z budową i wykorzystywaniem sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń oraz kwestii związanych z organizacją i układaniem podmorskich kabli, rurociągów. Wokół sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń, dyrektor właściwego urzędu morskiego może ustanowić strefę bezpieczeństwa, która ma znaczenie w wypadku eksploatacji zasobów ropy, gazu oraz kwestii związanych z układaniem kabli i rurociągów. Regulacją prawną jest także objęty obszar lądowy przyległy do brzegu morskiego tzw. pas nadbrzeżny, w skład którego wchodzi:

- pas ochronny – obszar, gdzie działalność człowieka wywiera bezpośredni wpływ na stan pasa technicznego,
- pas techniczny – strefa wzajemnego oddziaływania morza i lądu, jest przeznaczony do utrzymywania brzegu w stanie zgodnym dla bezpieczeństwa i ochrony środowiska.

Ustawa o obszarach morskich wprowadza uregulowania dotyczące nadzoru nad przestrzeganiem przepisów (dyrektorzy urzędów morskich na obszarze ich działania). Nadzór może sprawować także Inspekcja Morska. Do uprawnień urzędów morskich możemy zaliczyć:

- kontrolę dokumentów statków – zezwolenie na dokonywanie działań na polskich obszarach morskich, które ma pozwolić na stwierdzenie, czy załoga wykonuje obowiązki zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- wykrywanie zanieczyszczeń środowiska morskiego i ich sprawców,
- przeprowadzanie kontroli statków w zakresie wymagań zawartych w umowach międzynarodowych i przepisach UE.

Ustawa z 16 marca 1995 r. o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki przenosi do prawa polskiego postanowienia wcześniejszych umów międzynarodowych. Celem tej ustawy jest także wdrażanie przepisów o ochronie warstwy ozonowej. Przepisy ustawy stosuje się do statków na polskich obszarach morskich oraz statków o polskiej przynależności poza granicami tych obszarów z wyjątkiem jednostek marynarki wojennej, straży granicznej, policji oraz jednostek pełniących służby specjalne. Rada ministrów może i ww. statki poddać rygorze kontroli. Przepisów tych nie stosuje się jeżeli umowa międzynarodowa stanowi inaczej. Podstawową zasadą wynikającą z tych przepisów jest zakaz używania statków do żeglugi morskiej lub innej działalności na morzu jeżeli statek nie odpowiada wymaganiom w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniom morza (odwołuje się do konwencji MARPOL i przepisów prawa unijnego).

Przeglądy i inspekcje wg ustawy.

W celu zapewnienia przestrzegania wymagań, statek podlega przeglądom i inspekcjom. Organ inspekcji może zlecić dokonanie tych czynności innym instytucjom klasyfikacyjnym, gdzie w Polsce

zalicza się do nich dyrektorów urzędów morskich, lub także konsulom za granicą. Ustawa przewiduje możliwości przeprowadzania inspekcji doraźnych bez względu na przegląd i inspekcje terminowe. Jeżeli wyniki inspekcji są pozytywne wówczas organ inspekcyjny wydaje statkowi międzynarodowemu świadectwo przewidziane w konwencji MARPOL, które jest wydawane na okres 5 lat, a jego ważność jest potwierdzana na podstawie inspekcji rocznych i pośrednich. Polski organ inspekcyjny może także wydać świadectwa statkowi obcemu. Świadectwa te tracą ważność przed upływem okresu, na który zostały wystawione.

Obowiązki związane z postępowaniem z odpadami.

W zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami ustawa wprowadza zakaz zatapiania odpadów lub innych substancji statkom o polskiej przynależności na obszarze Morza Bałtyckiego. Na terenie Polski zabronione jest także ładowanie, bez względu na przynależność, odpadów lub innych substancji przeznaczonych do zatapiania na obszarze Morza Bałtyckiego. Ustawa wprowadziła również zakaz spalania odpadów na statku. Podczas postoju w porcie, przystani morskiej, stoczni remontowej statek zobowiązany jest poinformować i zasygnalizować, a także zdać do urzędów odbiorczych wszystkie odpady wg załącznika nr 5 do konwencji MARPOL. Armator statku przewożącego ładunek niebezpieczny lub zanieczyszczający, zdążający lub wychodzący z portu morskiego, w polskich obszarach morskich, jest zobowiązany poinformować dyrektora właściwego urzędu morskiego o rodzaju przewożonego ładunku, zamierzonej trasie, czasie podróży. Kapitan polskiej przynależności, który zauważy zanieczyszczenia lub wypadek powodujący lub mogący spowodować rozlew oleju lub inne zanieczyszczenie środowiska ma obowiązek niezwłocznie przekazać meldunek o fakcie do stacji brzegowej, najbliższej się od niego znajdującej.

Ochrona warstwy ozonowej, powietrza przed zanieczyszczeniami wód morskich.

W tym celu ustawa przewiduje stosowną odmianę kar pieniężnych, które zostało powierzone dyrektorom urzędów morskich.

Postępowanie z odpadami ze statku.

Zagadnienia regulują częściowo prawo międzynarodowe konwencji MARPOL.

Ochrona wód wewnętrznych.

Zagadnienia te regulują przepisy ustawy Prawo Wodne z 2001 r., gdzie pierwszym aktem prawnym była ta sama ustawa z dnia 19 września 1922 r.

Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie.

Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie reguluje konstytucja w art. 74 oraz przepisy szczegółowe ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Dostęp do informacji standardowych w zakresie publicznego prawa podmiotowego dotyczących środowiska.

Konstytucja stanowi, że każdy ma prawo dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie na warunkach określonych w ustawie.

Informacje są udostępniane zgodnie z ustawą w 2 trybach: przez upowszechnianie i na wniosek zainteresowanego. Ustawa o dostępie do informacji o środowisku w art. 9 wylicza rodzaje informacji,

które powinny być udostępnione każdemu. Np. dotyczące stanu elementów środowiska: powietrze, woda, powierzchnia ziemi, kopaliny, klimat, krajobraz, obszar naturalny bagna, obszary nadmorskie, rośliny, zwierzęta i grzyby. Taki charakter mają również informacje dotyczące środków administracyjnych polityki oraz informacje prawne dotyczące środowiska i gospodarki wodnej, plany i programy, porozumienia w sprawie ochrony środowiska.

Informacja to zespół danych, wiedzy dotyczący określonego zagadnienia, posiadającą pewną treść intelektualną. W odniesieniu do materialnej formy jaką może przybrać, możemy mówić o informacji pisemnej, ustnej czy zawartej w określonym dokumencie. Ustawa ocenowa nie ogranicza formy w jakiej może być informacja udostępniana, mówi ona ogólnie o udostępnianiu w formie ustnej, pisemnej, wizualnej, dźwiękowej, elektronicznej lub innej. Rozróżnienie takie wskazuje, na to czym innym jest informacja, a czym innym postać jaką ona przybiera, np. dokument w którym zawarto informację. Przepisy dotyczące udostępniania informacji o środowisku mają charakter aktu szczególnego w stosunku do ogólnych przepisów dotyczących dostępu do informacji publicznych.

Tryby udostępniania:

- upowszechnianie (upublicznianie),
- na indywidualny wniosek.

Obowiązek upowszechniania dotyczący określonych informacji wskazany jest enumeratywnie w art. 24 ust. 1 ustawy ocenowej i zostają nim obciążone wskazane organy administracji publicznej oraz inne podmioty zarządzające drogą, linią kolejową, lotniskiem, portem. Upowszechnianie informacji o środowisku powinno się odbywać za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, w szczególności przy wykorzystaniu elektronicznych baz danych na stronach biuletynu informacji publicznych, co jest jedną z form upowszechniania informacji o środowisku. Organy, w których informacje są zawarte w dokumentacji, są zobowiązane do prowadzenia publicznie dostępnych wykazów danych o dokumentach. Wykaz ten musi zawierać informacje o dokumentach wymienionych w art. 25 ustawy i musi być on prowadzony w formie elektronicznej i udostępniany na stronie biuletynu informacji publicznej danego organu. Należy podkreślić, iż wykaz danych obejmuje tylko i wyłącznie dane o dokumentach i nie obejmuje ich treści, przez co nie można go traktować jako wykazu, w którym są zawarte są informacje. Ma on za znaczenie ułatwienie orientacji w zakresie dokumentacji będącej w dyspozycji organu.

Dostęp do informacji o środowisku na wniosek jest podstawową formą dostępu do informacji o środowisku i odbywa się ono na indywidualny wniosek zainteresowanego w formie pisemnej. Ustawa nie formułuje dalszych wymagań, co do wymagań, które wniosek musi spełniać (nie przewiduje sporządzenia wniosku na określonym formularzu). Wniosek powinien być rozpatrzony bez zbędnej zwłoki, lecz nie później niż 1 miesiąc od jego złożenia. W tym czasie powinna być udostępniona informacja lub wydana decyzja odmawiająca dostępu do informacji. Procedura ta może być przedłużona do 2 miesięcy, w zależności od skomplikowania sprawy, co wiąże się ze spełnieniem wymagań wynikających z przepisów Kodeksu Postępowania Administracyjnego.

Dokumenty, których dane są umieszczone w publicznie dostępnych wykazach, organ powinien udostępnić w dniu złożenia wniosku. Wg art. 12 ustawy prawodawca wskazał sytuacje, w których informacje są udzielane bez pisemnego wniosku i możemy zaliczyć do nich:

- informacje niewymagające wyszukiwania, dostępne w postaci ustnych wyjaśnień,
- informacje udzielane w sytuacjach nadzwyczajnych, gdzie znaczenie ma szybkość udzielenia informacji, np. w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej.

W odniesieniu do art. 15 ustawy, udostępnianie informacji o środowisku powinno nastąpić w sposób i formie określonej we wniosku, chyba że środki techniczne posiadane przez organ na to nie pozwalają. W przypadku powyższej sytuacji, gdy informacje nie mogą być udostępnione, organ powinien pisemnie powiadomić zainteresowanego w terminie 14 dni od otrzymania wniosku o przyczynach braku możliwości udostępnienia informacji, a także powinien wskazać w jaki inny sposób lub jakiej innej formie takie informacje mogą być udzielone.

Odmowa udostępnienia informacji.

Odmowa udostępnienia informacji jest wówczas jeżeli ustawa wyraźnie na to pozwala, czyli zachodzi jedna z okoliczności w niej wskazana. Odmowa musi mieć postać decyzji administracyjnej, aby możliwa była kontrola w postaci odwoławczej jak i drogi administracyjnej. Do skarg rozpatrywanych stosuje się przepisy prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Odmowa powinna mieć charakter wyjątkowy, ponieważ jest wyjątkiem uzasadniającym niezrealizowanie gwarantowanego konstytucyjnie prawa.

Odmowa o charakterze obligatoryjnym.

Przyczyny tej odmowy są określone na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy o ocenie i możemy mówić o niej kiedy dotyczy:

- danych jednostkowych uzyskiwanych w badaniu statystycznym statystyki publicznej, chronionej tajemnicą statystyczną,
- spraw objętych toczącym się postępowaniem sądowym, dyscyplinarnym, karnym jeżeli udostępnianie mogłoby zakłócić przebieg postępowania,
- informacji będących przedmiotem praw autorskich,
- danych osobowych chronionych przepisami o ochronie danych osobowych,
- dokumentów lub danych dostarczonych przez osoby trzecie, jeżeli nie mając obowiązku ich dostarczenia i nie mogąc być nim obarczona, dostarczyły je dobrowolnie i złożyły oświadczenie o ich nieudostępnianiu,
- dokumentów lub danych, których udostępnienie może spowodować zagrożenie dla środowiska lub bezpieczeństwa ekologicznego kraju,
- informacji o wartości handlowej (informacje technologiczne) dostarczane przez osoby trzecie i objęte tajemnicą przedsiębiorstwa,
- przedsięwzięć mogących znacząco reagować na środowisko, realizowane na terytorium zamkniętym, bez udziału społeczeństwa,
- informacji dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa.

Odmowa fakultatywna.

Ustawa przewiduje, przy zaistnieniu określonych przesłanek, że organ może wyłączyć z udostępniania pewne informacje. Organ może odmówić udzielenia informacji jeżeli:

- wymagało by to dostarczenia dokumentacji lub danych będących w stanie przygotowania,
- wymagało by to dostarczenia dokumentacji lub danych przeznaczonych do wewnętrznego komunikowania się,
- kiedy wniosek jest w sposób oczywisty niemożliwy do zrealizowania,
- kiedy wniosek jest sporządzony zbyt ogólnie.

Opłaty za dostęp do informacji.

Dostęp do informacji o środowisku jest bezpłatny. Ustawa stwierdza bezpłatność dostępu do informacji przy wyszukiwaniu i przeglądaniu informacji lub danych w siedzibie organu administracji, a także danych wyszczególnionych w publicznie dostępnym wykazie. Opłaty mogą być pobierane nie za udostępnianie, tylko za przetwarzanie tych informacji.

Wykład 25.10.2014

Institucja prawna ocen oddziaływania na środowisko.

Zagadnienia dotyczące ocen oddziaływania na środowisko, od strony merytorycznej są związane z 3 zasadami: kompleksowości ochrony, prewencji i przezorności. Pierwowzór stworzenia ocen oddziaływania na środowisko był w Stanach i była nim ustawa o narodowej polityce ochrony środowiska z 1996 r., która potem została przeniesiona do prawa Unii Europejskiej we Francji i Irlandii. Ocena oddziaływania na środowisko należy do drugiej generacji instrumentów ochrony środowiska. W ocenie oddziaływania na środowisko chodzi o przedsięwzięcie poddawane ocenie z punktu widzenia jaki może mieć wpływ na środowisko. Ocena ta od początku jest związana z planowaniem przestrzennym, gdzie podstawę prawną stanowi ustawa ocenowa, udział społeczeństwa i ochronie środowiska z 3 października 2008 r.

Procedura oceny oddziaływania na środowisko.

Procedura jest kontynuacją regulacji przepisów funkcjonujących prawa Unii. Ocenie podlegają działania polegające i określające prawdopodobieństwo oddziaływania na środowisko. W Polsce pierwsze propozycje prawne pojawiły się pod koniec lat 80. Ocenę tą możemy scharakteryzować poprzez elementy: zakres przedmiotowy (co?), zakres podmiotowy (kto realizuje?), sposoby określania zasad, wg których należy sporządzić ocenę, etap procesu decyzyjnego, na którym należy dokonywać oceny, mechanizm weryfikacji oceny, organizacja i procedura zabezpieczania procesu wykorzystania ocen, zasady gromadzenia i udostępniania informacji zawartych w ocenie oraz udział społeczeństwa w procesie sporządzania, weryfikacji i wykorzystania ocen.

Istotne znaczenie praktyczne ma wyznaczenie etapu procesu decyzyjnego, w czasie którego trzeba wykonać ocenę środowiska. Prawo określa w jakich przypadkach wymagane jest wykonanie oceny oddziaływania na środowisko, kto jest zobowiązany do przeprowadzenia oceny, a także reguluje zakres oceny, określa rodzaj procesu decyzyjnego i miejsca w nim oceny, określa gwarancję metodologiczną poprawności oceny, reguluje gwarancję uwzględniania wyników ocen decyzji oraz rolę społeczeństwa i organów administracji w tej procedurze.

Pierwszym aktem prawa unijnego regulującym kwestie dotyczące ocen ochrony środowiska była dyrektywa rady 85/337 1EWG z 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (wielokrotnie nowelizowana). W naszej ustawie z 3 października 2008 r. uregulowano kilka rodzajów procedur oceny oddziaływania na środowisko. Zasadnicze znaczenie ma podział na oceny strategiczne i indywidualne. Strategiczne dotyczą skutków wykonania postanowień znajdujących się we wskazanych dokumentach, zaś indywidualne obejmują określone przedsięwzięcie. Dodatkowym składnikiem jest ocena transgraniczna, która ma za zadanie spowodować zaangażowanie organów państwa potencjalnie dotkniętego oddziaływaniami, które mogą powstać. Ww. sytuacja prowadzi do powstania 3 procedur oceny oddziaływania na środowisko: strategicznej, indywidualnej i transgranicznej. Ostatnia procedura może mieć charakter samodzielny lub może być łączona z dwoma pierwszymi. O ocenie możemy mówić jako o prawie uregulowanym ciągu działań zmierzających do zidentyfikowania, opisanie, oszacowania z udziałem społeczeństwa i organami administracji, potencjalnych wpływów planowanej działalności na środowisko. Niezbędnym składnikiem ciągu działań prawnych jest udział społeczeństwa zgodnie z zasadą partycypacji publicznej.

Prognoza oddziaływania na środowisko.

Prognoza oddziaływania na środowisko jest instrumentem prawnym umożliwiającym przewidywanie wystąpienia negatywnych skutków dla środowiska. Powinno ono zawierać informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu, informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy, propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków, projekty dokumenty, informacje o możliwościach transgranicznego oddziaływania na środowisko i streszczenie w języku niespecjalistycznym. Funkcją prognozy jest bieżąca korekta przyjętych rozwiązań planistycznych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko jest przeprowadzona w odniesieniu do określonych w drodze ustawy planów i programów.

Projekty te wymagają:

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- studium uwarunkowań w kierunku przestrzennego zagospodarowania gminy,
- planu zagospodarowania przestrzennego,
- strategii rozwoju regionalnego.

Wymagają polityki planów i programów w dziedzinie przemysłu energetyki, transportu i innych dziedzin. Najczęściej przeprowadzana jest ocena indywidualna, dotycząca wpływu na środowisko, która może być skutkiem realizacji oraz funkcjonowania konkretnego indywidualnego przedsięwzięcia. Przedsięwzięcie to definiowane jest w art. 3 ust. 1 pkt. 13 ustawy ocenowej. Wg niego przedsięwzięcie to zamierzenie budowlane lub inna ingerencja w środowisko polegająca na przekształceniu lub zmianie sposobu wykorzystania terenu, w tym na wydobywanie kopalni. Powiązania technologiczne definiuje się jako jedno przedsięwzięcie, nawet jeśli są one realizowane przez różne podmioty. Ustawodawca Polski stworzył ogólną definicję przedsięwzięcia, pomimo iż jego znaczenie jest opisane w dyrektywie 85/337, wg której zasadniczym typem przedsięwzięcia jest zamierzenie budowlane.

Przedsięwzięcie jest połączone z inwestycją budowlaną. Należy pamiętać, że powinno być ono interpretowane z uwzględnieniem celu jego skonstruowania, którym jest zapewnienie możliwości kompleksowego zbadania potencjalnych wpływów działań na środowisko lub ich zespołów. Istotne znaczenie mają przedsięwzięcia planowe, które będą dopiero realizowane.

Oceny oddziaływań przedsięwzięcia na środowisko wynika z art. 3 ust. 1 pkt. 8 tej ustawy. Pod jej pojęciem rozumie się postępowanie w sprawie oceny oddziaływań na środowisko planowanego przedsięwzięcia, obejmujące w szczególności: weryfikację raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, uzyskanie wymaganych ustawą opinii i uzgodnień oraz zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu. Procedura oceny indywidualnej ma dostarczyć odpowiedzi na pytania wynikające z art. 62 ustawy ocenowej i są to np. ustalenie bezpośredniego i pośredniego wpływu przedsięwzięcia na środowisko oraz wzajemne oddziaływanie między ww. czynnikami. Procedura ta ma również określić możliwości oraz sposoby zapobiegania oraz ograniczania negatywnego oddziaływania na środowisko, a także określić wymagany zakres monitoringu.

Raport oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.

Jest najważniejszy w procedurze oceny oddziaływania na środowisko. Od formalnej strony nie jest on opinią biegłego, lecz jest prywatnym sporządzeniem na zlecenie inwestora. Głównym celem raportu jest ułatwienie ustalenia wszystkich potencjalnych zagrożeń związanych z realizacją planowanego przedsięwzięcia. Wg art. 66 ustawy, wśród elementów które powinien zawierać raport możemy zaliczyć: opis planowania przedsięwzięcia, charakterystykę, przewidywane rodzaje i ilości zanieczyszczeń oraz opis elementów przyrodniczych objętych zakresem przewidywanego oddziaływania na środowisko.

Z orzecznictwa sądowego raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko sporządza się na użytek postępowania wiążącego się z realizacją inwestycji budowlanych. Jest on dokumentem prywatnym, będącym dowodem w sprawie administracyjnej. Organ administracji przeprowadza procedurę oceny oddziaływania na środowisko i może wzywać autora do uzupełnienia raportu lub może sięgnąć do innych środków dowodowych, umożliwiających wyjaśnienie pojawiających się wątpliwości podlegających w pełni swobodnej ocenie.

Pojęcie dokumentu prywatnego wg art. 245 Kodeksu Postępowania Cywilnego powinniśmy oceniać tak, że stanowi on dowód, że osoba podpisująca się pod nim złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Organ administracji dokonującej oceny określa zakres raportu, uwzględnia stan współczesnej wiedzy i metod badań oraz istniejące możliwości techniczne oraz dostępność danych.

Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia.

Zgodnie z art. 71 ustawy, decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach określają środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięć. Przedmiotem postępowania zmierzającego do wydania decyzji jest określenie środowiskowych uwarunkowań realizacji konkretnego przedsięwzięcia i jest to w rozumieniu Kodeksu Postępowania Administracyjnego decyzja administracyjna, która wykazuje tylko cechy szczególne i nie stwarza praw do terenu, a także nie narusza praw własności i uprawnień innych osób. Decyzja ta wiąże organ ją wydający, np. pozwolenie na budowę. Uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jest wymagane dla planowanych:

- przedsięwzięć zawsze, znacząco oddziaływujących na środowisko,
- przedsięwzięć zawsze, potencjalnie oddziaływujących na środowisko.

Postępowanie w sprawie wydania decyzji środowiskowej wszczyna się na wniosek podmiotu realizującego przedsięwzięcie. Przed wydaniem decyzji o oddziaływaniu na środowisko, organ właściwy do jej wydania powinien zapewnić możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniu, w ramach którego przeprowadzona jest ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Jeżeli była przeprowadzona ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko właściwy organ wydaje decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, w której bierze pod uwagę wyniki uzgodnień i opinii, ustalenia zawarte w raporcie oddziaływania na środowisko, wyniki postępowania z udziałem społeczeństwa, a także wyniki postępowania w sprawie transgranicznego podziału na środowisko, jeżeli było ono przeprowadzone. Ponadto decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach wydaje się po stwierdzeniu zgodności lokalizacji przedsięwzięcia z ustaleniami miejscowego planu przestrzennego, jeżeli został on stworzony.

Obszar ograniczonego użytkowania.

Instytucja prawna przewidująca ograniczenie korzystania z nieruchomości dla realizacji celów ochrony środowiska w przypadkach i formach jest określona w przepisach prawa. Tworzy się ją dla przedsięwzięć, których zakres oddziaływania przekracza granicę dla którego podmiot realizujący przedsięwzięcie ma tytuł prawny. Ustawa wymienia rodzaje przedsięwzięć oraz instalacji dla których możliwe jest utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania i są to m.in. oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów komunalnych, kompostownie, trasy komunikacyjne, lotniska, linie i stacje energetyczne, linie i stacje telekomunikacyjne, stacje radiowe, radiokomunikacyjne, radiolokacyjne.

Tworząc obszar ograniczonego użytkowania określa się granicę i ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu, wymagania techniczne dotyczące budynków oraz sposoby korzystania z terenu. Wg ustawy eksploatacja nie powinna przekraczać poza teren użytkowania.

Konsekwencje utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania.

Strefa ta jest ograniczeniem ze sposobu korzystania z nieruchomości. W skrajnych przypadkach właściciele mogą chcieć odszkodowania lub wykupu nieruchomości i obowiązany nim jest ten podmiot, który bezpośrednio spowodował, że powstała tam strefa ograniczonego użytkowania. Właściciel nieruchomości może żądać wykupienia nieruchomości lub jej części, jeżeli w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości, korzystanie z niej lub jej części w dotychczasowy sposób lub sposób zgodny z przeznaczeniem stało się niemożliwe lub istotnie ograniczone. Obowiązuje tu zasada pełnej odpowiedzialności odszkodowawczej za wprowadzenie ograniczeń korzystania z nieruchomości.

Ochrona powietrza.

Problematyka ta może być przedmiotem regulacji globalnej, kontynentalnej, krajowej, regionalnej i lokalnej. Wyróżniamy 3 płaszczyzny ochrony prawnej powietrza i tworzą go prawo międzynarodowe, prawo Unii Europejskiej oraz prawo krajowe. W prawie Polskim zagadnienia dotyczące ochrony powietrza na szczeblu ustawowym reguluje ustawa prawo ochrony środowiska i obejmuje ona także ochronę przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym. Problematyka ta jest także przedmiotem regulacji umów międzynarodowych, mających istotne znaczenie gospodarcze. Należą do nich konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na odległość – Genewa 13 listopada 1979 r., konwencja o ochronie warstwy ozonowej – Wiedeń 22 marca 1985 r. Duże znaczenie gospodarcze i praktyczne dla ochrony prawnej powietrza ma także ramowa konwencja narodów zjednoczonych w sprawie zmiany klimatu – Nowy Jork 9 maja 1992 r. oraz protokół do tej konwencji – Kioto 11 grudnia 1997 r.

Gospodarowanie wodami.

Prawo polskie realizuje założenia wynikające z dyrektyw UE, Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej, m.in. dyrektywa 2000/60 z 23 października 2000 r. w sprawie stworzenia podstaw dla przedsięwzięć wspólnoty w zakresie polityki wodnej – ramowa dyrektywa wodna. Celem tej dyrektywy jest zapewnienie obecnym i przyszłym pokoleniom dostępu do dobrej jakości wody oraz umożliwienie korzystania z wody na potrzeby przemysłu i rolnictwa przy jednoczesnym zachowaniu instrumentów ochrony środowiska. Zgodnie z założeniem woda nie jest produktem handlowym, tylko jest dziedzicznym dobrem i musi być ona chroniona, broniona (celem ochrony jest także osiągnięcie dobrego stanu wód na terenie całej UE). Przepisy te przyczyniły się do uporządkowania całego Europejskiego Prawa Wodnego i wyznaczyły one standardy zarządzania zasobami wodnymi. Woda

jest dobrem ekonomicznym, mającym istotne znaczenie dla realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z założeniami szczegółowymi dyrektywy, odprowadzane do wód zanieczyszczenia nie mogą naruszać zakładanego stanu jakości wód, niezależnie od tego co jest źródłem zanieczyszczeń. Podstawową zasadą dyrektywy jest zasada mówiąca o zwrocie kosztów usług wodnych, która powinna odbywać się w oparciu o zasadę zanieczyszczający płaci.

Prawo własności wód.

W prawie rzymskim obowiązywała zasada, której każdy obywatel ma prawo do korzystania z wody płynącej w sposób swobodny, pod warunkiem, że korzystanie to było zgodne z przeznaczeniem wód. Wody publiczne w owych czasach nie były własnością prywatną.

Podobny model do wyżej wymienionego funkcjonował także w okresie międzywojennym i był on oparty na ustawie Prawo Wodne z dnia 19 września 1922 r.

Wykład 08.11.2014

Zaopatrzenie w wodę i usuwanie ścieków komunalnych

Uzupełnieniem przepisów ustawy prawo wodne są kwestie dotyczące zbiorowego zapotrzebowania wody i zdrowego odprowadzania ścieków. Zagadnienia te są jednym z zadań własnych samorządu terytorialnego i są one wykonywane jako administracja świadcząca, np. tak jak utrzymanie czystości i porządku.

Ustawa prawo o ochronie przyrody

Obecnie przepisy prawa o ochronie przyrody stanowią część ochrony środowiska, a wcześniej regulowane były przez osobną ustawę. Przepisy o ochronie przyrody mają silny związek z przepisami prawa międzynarodowego. Obowiązkiem tych przepisów jest ochrona różnorodności biologicznej, której utrata jest jednym z zagrożeń dla przyrody. Ochrona przyrody stanowi wyzwanie dla międzynarodowej społeczności i wiąże się ona z ochroną biosfery w prawie międzynarodowym. Chroni ją konwencja o różnorodności biologicznej, Rio de Janeiro 5 czerwca 1992 r. Zgodnie z konwencją różnorodność biologiczna to zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów pochodzących z ekosystemów lądowych, morskich i innych wodnych oraz zespołów ekologicznych, których są częścią. Różnorodność biologiczna przebiega w obrębie gatunku, pomiędzy gatunkami oraz w ramach ekosystemu. Przepisy te zobowiązują państwa do opracowywania krajowych strategii, planów i programów dotyczących ochrony bioróżnorodności.

Pojęcie przyrody

Pojęcie przyrody nie można utożsamiać z pojęciem środowisko, gdyż jest węższe. Definicja pojęcia przyrody obejmuje elementy przyrody: siedliska przyrodnicze, zwierzęta prowadzące wędrowny tryb życia, dziko występujące, a także objęte ochroną gatunkową rośliny, zwierzęta i grzyby. Dla określenia przyrody i jej zasobów ma znaczenie ustawa z 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych. W art. 1 wymienia ona zasoby przyrodnicze uznane za strategiczne zasoby kraju i są to: wody powierzchniowe, wody podziemne, wody polskich obszarów morskich, lasy państwowe, złoża kopalin nie stanowiące części składowych nieruchomości lądowej, zasoby przyrodnicze parków narodowych.

Elementem przyrodniczym jest krajobraz, którego pojęcie nie jest normatywne. Pierwszą legalną definicję krajobrazu wprowadza Europejska Konwencja Krajobrazowa, zawarta 20 października 2000 r. we Florencji, wg której krajobraz to obszar postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania oraz interakcji czynników przyrodniczych i ludzkich.

W art. 5 pkt. 20 ustawy o ochronie przyrody mamy definicję środowiska przyrodniczego, która to obejmuje krajobraz wraz z tworam przyrody nieożywionej oraz naturalnymi i przekształconymi siedliskami przyrodniczymi z występującymi na nich roślinnością, zwierzętami i grzybami.

Zasady prawa ochrony przyrody

Do zasad ochrony przyrody zalicza się:

- konieczność zachowania różnorodności biologicznej,
- obowiązek inwentaryzacji posiadanych zasobów przyrodniczych,
- planowanie działań na obszarach objętych ochroną,
- monitorowanie i nadzór nad stanem ochrony cennych gatunków i siedlisk naturalnych.

Oprócz powyższych, stosowane są także zasady wynikające z ustawy prawo o ochronie środowiska. W ustawie o ochronie przyrody przedmiotem prawnej ochrony jest środowisko przyrodnicze, w którym odbywa się działalność człowieka. Istotne znaczenie ma użytkowa ochrona przyrody i odnosi się ona do ochrony biosfery podczas korzystania i gospodarowania zasobami przyrody. Ochrona użytkowania oznacza nakaz racjonalnego użytkowania przyrody, co stanowi wymóg reglamentacji zasobów leśnych, łowieckich, ochrony użytków rolnych i wód, gruntów. Ww. zasoby przyrody są także regulowane przez inne akty prawne takie jak: ustawa z 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym, ustawa z 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, a także inne akty prawne powiązane z prawem rolnym np. ustawa z 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych.

Organy administracji odpowiedzialne za ochronę przyrody to:

- minister właściwy ds. środowiska,
- generalny dyr. ochrony środowiska,
- wojewoda,
- regionalny dyr. ochrony środowiska,
- marszałek województwa,
- dyr. parku narodowego,
- starosta, wójt, burmistrz, prezydent miasta.

Prawne formy ochrony przyrody

Prawne formy ochrony przyrody stanowią system administracyjnych zabezpieczeń wykonywania celów ochrony przyrody. Dotyczą one obszaru, obiektu lub gatunku przyrody.

Podział form ochrony przyrody

Prawnymi formami ochrony przyrody są:

- park narodowy,
- rezerwat przyrody,
- park krajobrazowy,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,

- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Przyjmując za kryterium rodzaj chronionego dobra, będącego elementem przyrody, wyróżnia się formy ochrony obszarowej, indywidualnej, ochrony gatunkowej roślin i grzybów. Wszystkie prawne formy ochrony obszarowej przewidziane są w ustawie o ochronie przyrody i są one tworzone w formie aktów normatywnych, które określają: typy, formy, nazwę chronionego obszaru, obiektu, granicę terenu objętego ochroną oraz zakazy i ograniczenia obowiązujące na tym terenie, czy wobec chronionego obiektu. Ustawa o ochronie przyrody reguluje także kwestie zmiany granic i likwidacji prawnych form ochrony przyrody.

Park narodowy

Park narodowy uznawany jest za najwyższą formę obszarowej i konserwatorskiej ochrony przyrody. Tworzy się go ze względu na szczególną wartość naukową, przyrodniczą, społeczną, kulturową i wychowawczą. Na jego terenie ochronie prawnej podlega całość przyrody oraz swoiste cechy krajobrazu, która to ochrona stanowi najstarszą z form ochrony na świecie (uchwała Stanów Zjednoczonych z 1 marca 1872 r. dotycząca utworzenia parku Yellowstone). W Polsce za park narodowy może być uznana tylko forma ochrony przyrody, której granice są określone na podstawie aktu normatywnego rozporządzenia Rady Ministrów i jednocześnie o obszarze nie mniejszym niż 1000 ha.

Przedmiotem ochrony parku narodowego jest całość przyrody i różnorodność biologiczna, zasoby, twory i składniki przyrody nieożywionej oraz krajobraz. Powyższe elementy są chronione ze względu na szczególne wartości przyrodnicze, społeczne, kulturowe i edukacyjne. Na obszarach graniczących z parkiem obligatoryjnie wyznacza się otulinę.

Funkcje parku narodowego określone na gruncie ustawy o ochronie przyrody dotyczą celów dla jakich park został stworzony. Podstawowym celem jest ochrona całości przyrody w całej jej różnorodności, który to jest uzupełniony o cele naukowe, kulturowe, turystyczne, rekreacyjne i sportowe. Można wskazać 2 zasadnicze funkcje parków: ochronna (zachowawcza) i pozaochronna (użytkowa). Oprócz tych funkcji parki spełniają również inne np.:

- naukową, polegającą na poszerzaniu i pogłębianiu wiedzy, szczególnie w zakresie nauk przyrodniczych,
- edukacyjną, mającą na celu podnoszenie świadomości przyrodniczej społeczeństwa, przykładem może być formułowanie programów przyrodniczych,
- turystyczną, polegającą na udostępnieniu parku narodowego do zwiedzania.

Struktura formalno-organizacyjna parku narodowego

Park narodowy jest państwową osobą prawną. Wykaz parków narodowych zawiera załącznik do ustawy o ochronie przyrody. Organem zarządzającym parkiem jest dyr. parku, który kieruje działalnością parku i reprezentuje go na zewnątrz. Teren parku, wyodrębniony dla realizacji uzasadnionych społecznie celów, z punktu widzenia prawa administracyjnego zalicza się do tzw. obszarów specjalnych. Odpowiedzialność za prawidłowe funkcjonowanie parku ponosi dyr. parku narodowego bezpośrednio przed ministrem właściwym ds. środowiska, który w drodze konkursu powołał go na to stanowisko. W obszarze funkcjonowania parku działa także Rada Naukowa Parku, którą również powołuje minister właściwy ds. środowiska w drodze zarządzenia. Rada ta powoływana jest na 5-letnią kadencję, w liczbie od 10-20 członków, wybieranych z pośród przedstawicieli nauki, praktyki, organizacji ekologicznych, czy też przedstawicieli samorządów. Ponadto na terenie parku działa służba parku, którą tworzą pracownicy parku narodowego (korzystają z ochrony wynikającej z prawa karnego dla funkcjonariuszy publicznych). W skład służby parku wchodzi straż parku narodowego, zajmująca się ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody, która podlega bezpośrednio dyrektorowi parku narodowego. Ustanowienie parku wiąże się z koniecznością określenia obszarów, które mają zostać objęte ochroną. Obecnie nie ma wyznaczonych jednolitych szczególnych kryteriów typowania i określania obszarów ochrony. Ustawa o ochronie przyrody w art. 10 stanowi jedynie, że Rada Ministrów może poddać ochronie dany obszar kierując się jego rzeczywistym stanem wartości przyrodniczych, gdzie podstawowe i decydujące znaczenie powinna mieć definicja parku narodowego.

Konsekwencje utworzenia parku narodowego

Konsekwencje utworzenia parku narodowego wiążą się z tzw. wyjęciem danego obszaru z powszechnie obowiązującego porządku prawnego, który jest poddany reżimowi, tzw. reżim porządkowo-ochronny, gdzie zarządzaniem tego terenu zajmuje się przedstawiciel administracji rządowej (dyrektor parku). Park jest udostępniony społeczeństwu w celach ustawowo określonych oraz na zasadach i warunkach wyznaczonych w planie ochrony. Udostępnianie parku należy rozumieć jako czas oraz wyznaczone miejsca, w których możliwe jest przebywanie ludzi. Prawo przewiduje także możliwość pobierania opłat za wstęp oraz itp., których wysokość ustala dyrektor parku.

Rezerwat przyrody

Wg art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody rezerwat to prawna forma ochrony, uznana za taką w drodze aktu prawa miejscowego albo w formie zarządzenia regionalnego dyr. ochrony środowiska. Tego rodzaju akty normatywne określają nazwę, położenie lub przebieg granicy, cele ochrony, rodzaj, typ i podtyp rezerwatu, a także określają one organ sprawujący nadzór nad rezerwatem oraz kwestie otuliny, jeżeli takowa została wyznaczona. Celem utworzenia rezerwatu jest ochrona obszarów zachowawczych w stanie naturalnym lub małowzmienionym ekosystemu. Cel dotyczy także ochrony ostoi, siedlisk przyrodniczych, ochrony tworów i składników przyrody nieożywionej, z uwagi na właściwości edukacyjne, naukowe i walory krajobrazowe. Rezerwat dotyczy ochrony pewnych siedlisk i w zależności od elementu chronionego, uzależniona jest m.in. nazwa rezerwatu. W rezerwatach ingerencja człowieka, konieczna do zachowania celów ochrony, może mieć 2 formy:

- ochrony ścisłej, wiążącej się z przywracaniem naturalnego stanu ekosystemów,
- skuteczności realizowania ochrony przyrody.

Ustawa o ochronie przyrody przewiduje możliwość wnoszenia opłat za wstęp i inne czynności ściśle związane ze wstępem. Ustawa ta dopuszcza także możliwość zmiany granic oraz likwidacji rezerwatu (gdy nastąpiła bezpowrotna utrata wartości przyrodniczych, dla których rezerwat został utworzony), a także dopuszcza ona pewne odstępstwa, które wynikać mogą m.in. z potrzeb ochrony przyrody lub konieczności badań naukowych.

Park krajobrazowy

Park krajobrazowy jest podstawową prawną formą ochrony walorów krajobrazowych środowiska. Jest on tworzony w drodze uchwały sejmiku województwa, uzgodnionej z regionalnym dyr. ochrony środowiska. Uchwała ta określa: nazwę parku, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli takowa została wyznaczona, a także szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla parku krajobrazowego lub jego części. Obszary wchodzące w skład parku krajobrazowego są objęte ochroną krajobrazową. Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz walory krajobrazowe i tworzy się go w celu zachowania i popularyzacji ww. wartości. W tym parku zawsze może być wprowadzony ostrzejszy reżim ochronny.

Podstawą prawną powiększenia, zmniejszenia lub likwidacji parku krajobrazowego jest jak przy jego utworzeniu – uchwała sejmiku województwa uzgodniona z regionalnym dyr. ochrony środowiska. Park krajobrazowy to nie tylko obszar chroniony, ale jest to także jednostka organizacyjna, mająca swoje struktury organizacyjne i organy (organ zarządzający – dyr. parku, organ doradczo-opiniotwórczy – rada parku). W celu lepszego kierowania parkami krajobrazowymi mogą być stworzone zespoły parków krajobrazowych.

Obszar chronionego krajobrazu.

Obszar chronionego krajobrazu jest tworzony na podstawie art. 23 ustawy o ochronie przyrody. Obszar ten jest tworzony w celu zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem. Obejmuje on tereny wyróżniające się ze względu na krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach. Obszar chronionego krajobrazu powstaje w drodze uchwały sejmiku województwa uzgadnianej z regionalnym dyr. ochrony środowiska i w odróżnieniu do parków krajobrazowych obszary te nie są odrębnymi jednostkami organizacyjnymi. Na terenie tych obszarów może być realizowana turystyka masowa, rekreacja oraz prowadzona, bez ograniczeń, działalność gospodarcza.

Formy ochrony obiektowej

Istota obiektowych form ochrony przyrody polega na objęciu ochroną pojedynczych obiektów przyrody lub ich niewielkich grup, łącznie z terenem na jakim występują. Na gruncie ustawy o ochronie przyrody do elementów przyrody objętych tą ochroną zaliczymy: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska oraz inne, wyróżniające się z uwagi na indywidualne cechy, składniki i twory przyrody. Są one poddane ochronie na mocy art. 40 ustawy o ochronie przyrody, ze względu na ich szczególną wartość przyrodniczą, naukową, kulturową, historyczną, krajobrazową, np. okazałych rozmiarów drzewa i krzewy, wodospady, skałki, głazy narzutowe, jaskinie. Na terenach niezabudowanych drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie, aż do ich samoistnego rozpadu, pod warunkiem, że nie stanowi to zagrożenia dla ekosystemu i funkcjonowania człowieka.

Stanowska dokumentacyjne

Jest to forma ochrony dziedzictwa przyrody nieożywionej, dotycząca dziedzictwa geologicznego. Obejmuje ona ochroną pewne wartości naukowe, dydaktyczne, związane z miejscem występowania formacji geologicznych: skamieniałości, tworów mineralnych, jaskiń, schronisk oraz fragmentów nieczynnych wyrobisk górniczych, czy też miejsc występowania kopalnych szczątków roślin i zwierząt.

Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne mogą zostać uznane za zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, np.: naturalne zbiorniki wodne, bagna, torfowiska, wydmy, starorzecza, siedliska przyrodnicze. Tą ochroną są objęte m.in. obiekty traktowane jako nieużytki gospodarczego punktu widzenia, ale także i inne, które to wynikają z potrzeby ochrony niewielkich, ale cennych obiektów.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Stanowią one formę ochrony ustalonej z uwagi na walory widokowe, estetyczne, czy też z uwagi na fragmenty krajobrazu kulturowego i naturalnego. Ochrona ta wykazuje podobieństwo do ochrony parku krajobrazowego.

Ochrona gatunkowa i jej formy

Ochrona gatunkowa dotyczy roślin, zwierząt i grzybów, która ma na celu ochronę gatunków. Jej zakres, zgodnie z art. 46 ustawy o ochronie przyrody, obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów lub ich części. Celem tej ochrony jest zachowanie różnorodności gatunkowej, genetycznej oraz zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów oraz ochrony ich siedlisk. Organem nadającym status prawny ochronie gatunkowej jest minister właściwy ds. środowiska.

Możemy wyróżnić ochronę: ścisłą, dotyczącą gatunków szczególnie rzadkich lub zagrożonych, występujących w niewielkich populacjach oraz częściową, dotyczącą gatunków nie zagrożonych w danej chwili, lecz których niekontrolowane pozyskiwanie może zagrozić ich populacji.

Obszary Natura 2000

Ta forma ochrony jest nowym typem ochrony przyrody, wprowadzonym do prawa polskiego w 2004 r., której źródłem jest prawo unijne. Forma ta ma służyć wprowadzeniu, na terenach Polski, systemów obszarów chronionych, o znaczeniu europejskim i o nazwie ochrony Natura 2000. Ochrona ta wynika także z prawa międzynarodowego: konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej, Bern 19 września 1979 r., konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, Bonn 23 czerwca 1979 r., konwencja o różnorodności biologicznej, Rio de Janeiro 5 czerwca 1992 r.

Obszary tworzące obszar Natura 2000, reguluje art. 25 ustawy. Sieć obszaru Natura 2000 tworzą: obszary specjalnej ochrony ptaków, specjalne obszary ochrony siedlisk, obszary mające znaczenie dla wspólnoty. Obszar Natura 2000 jest jedną z form ochrony przyrody i może obejmować części lub całość obszarów lub obiektów już poddanych ochronie (parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody i inne), co oznacza, że obszar Natura 2000 zostaje objęty podwójnym reżimem prawnym np. w rezerwacie przyrody zostaje objęty reżimem obszaru Natura 2000 i reżimem rezerwatu.

Procedura tworzenia obszarów Natura 2000 wynika z przepisów prawa unijnego, zaś w polskiej ustawie wprowadzono do niej zmiany. Procedura ta składa się z wielu etapów i rozpoczyna się ona od określenia, przez ministra właściwego ds. środowiska, typów siedlisk oraz gatunków będących elementami przyrody objętymi zainteresowaniem wspólnoty. Minister wydając rozporządzenie powinien mieć na uwadze potrzebę zachowania cennych, zagrożonych elementów środowiska. Kolejnym etapem jest opracowanie, przez generalnego dyr. ochrony środowiska, projektu listy obszarów, mających być poddanych ochronie na podstawie ochrony obszarów Natura 2000. Taki projekt wymaga zasięgnięcia opinii miejscowej Rady Ministrów i po uzyskaniu ich zgody, minister właściwy ds. środowiska przekazuje projekt do Rady Europejskiej. Ustawa o ochronie przyrody wymaga także ustanowienia odrębnego planu ochrony albo planu zadań ochronnych dla każdego obszaru zaliczającego się do obszarów Natura 2000.

Funkcjonowanie obszarów Natura 2000 podlega nadzorowi generalnemu dyr. ochrony środowiska, który wprowadził ewidencję danych niezbędnych do podejmowania działań w zakresie ich ochrony. Generalny dyr. ochrony środowiska ma prawo do wydawania zaleceń i wytycznych w zakresie ochrony i funkcjonowania obszarów Natura 2000 oraz może żądać informacji dotyczących ochrony i funkcjonowania tych obszarów, a także ma on prawo do przeprowadzania kontroli realizacji planów ochrony i planów zadań ochronnych tych obszarów oraz nadzoru nad realizacją programów Natura 2000 na obszarze swego działania.

Zakres ochrony terenów zieleni i zadrzewi

Tereny zieleni i zadrzewi, w rozumieniu art. 5 pkt. 21 ustawy o ochronie przyrody, to tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne, osłonowe. Cechą charakterystyczną tych terenów jest ich położenie w granicach miast lub zwartej zabudowy wsi oraz pełnienie przez nie określonych funkcji.

Usuwanie drzew i krzewów

Obowiązek uzyskania zgody na usunięcie drzew lub krzewów jest jednym z instrumentów ochrony przyrody miast lub wsi. Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie przyrody usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości może nastąpić po wydaniu zezwolenia przez wójta burmistrza, prezydenta miasta lub konserwatora zabytków, w przypadku np. drzewa znajdującego się poza terenem zabudowanym i wpisanym do rejestru zabytków. Zgoda na usunięcie drzewa lub krzewu wydawana jest w formie decyzji administracyjnej. Zgoda ta jest powiązana z koniecznością ponoszenia opłat z tytułu usunięcia, zaś dokonanie czynności usunięcia bez zezwolenia, co do zasady powoduje nałożenie administracyjnej kary pieniężnej. Wydanie zezwolenia jest uzależnione od obowiązku przesadzenia drzewa w inne wskazane miejsce lub zastąpienia go innymi drzewami lub krzewami, w liczbie nie mniejszej niż liczba usuwanych. Zgoda na usunięcie drzewa, krzewu jest wydawana na wniosek posiadacza nieruchomości lub za jego zgodą. Bez zezwolenia można usuwać m.in. drzewa owocowe, drzewa w lasach, nie przekraczające wieku 10 lat, utrudniające widoczność sygnalizatorów, utrudniające funkcjonowanie systemu melioracyjnego.